

Obr. 15.5: Příklad štítků pro lasery II. až IV. třídy

Literatura

- [1] O. Svelto: *Principles of lasers*. Plenum Press, New York, 1982.
- [2] *Spravočník po lazeram v dvuch tomach*. Sovjetskoje radio, Moskva, 1978.
- [3] *Fizičeskij enciklopedičeskij slovar*. Sovetskaja enciklopedija, Moskva, 1983.
- [4] J. Blabla, V. Trkal, T. Šimeček: *Kvantové generátory*. SNTL, Praha, 1968.
- [5] M. Born, E. Wolf: *Osnovy optiky*. Nauka, Moskva, 1973.
- [6] J. Kvasnica: *Teorie elektromagnetického pole*. Academia, Praha, 1985.
- [7] B. Kvasil: *Teoretické základy kvantové elektroniky*. Academia, Praha, 1983.
- [8] F.H. Read: *Electromagnetic Radiation*. John Wiley and Sons, Chichester, 1980.
- [9] B. Havelka: *Geometrická optika I, II*. SAV, Praha, 1955, 1956.
- [10] B. Kvasil: *Teorie otevřených rezonátorů*. Academia, Praha, 1971.
- [11] J. Peřina: *Teorie koherence*. SNTL, Praha, 1975.
- [12] J. Skála M. Chvojka: *Malý slovník jednotek měření*. Mladá fronta, Praha, 1982.

- [13] V. Sochor: *Lasery a koherentní svazky*. Academia, Praha, 1990.
- [14] A. Yariv: *Vvedeníje v optičeskiju elektroniku*. Vysšaja kola, Moskva, 1983.
- [15] M. Vrbová a kol.: *Lasery a moderní optika*. Oborová encyklopedie. Prometheus, Praha, 1994.
- [16] W. Koechner: *Solid – state laser engineering*. Springer Verlag, New York, 1988.
- [17] P.K. Cheo: *Handbook of Solid-State Lasers*. Marcel Dekker, Inc, New York Basel, 1989.
- [18] N.V. Karlov: *Lekcii po kvantovoj elektronike*. Nauka, Moskva, 1983.
- [19] J. Čtyroký, J. Schröfel, L. Šimánková, J. Čtyroký, I. Hüttl: *Integrovaná optika*. SNTL, Praha, 1986.
- [20] P. Engst, M. Horák: *Aplikace laserů, Populárn přednášky o fyzice 34*. SNTL, Praha, 1989.
- [21] G.J. Weiffenbach: *Sborník příspěvků ze 3. mezinárodní konference laserových radarů*. Praha, 1975.

Seznam obrázků

2.1	Rovinná vlna	16
2.2	Kulová vlna	18
2.3	Lineární polarizace rovinné elektromagnetické vlny	19
2.4	Kruhová polarizace rovinné elektromagnetické vlny	20
2.5	Eliptická polarizace rovinné elektromagnetické vlny	20
2.6	Impuls optického záření	22
2.7	Výsledné elektrické pole dvou vln	25
2.8	Interference v poli dvou vln	27
2.9	Objemová hustota energie záření před zrcadlem	28
2.10	Fabryův-Perotův rezonátor	29
2.11	Propustnost Fabryova-Perotova etalonu	32
2.12	Otevřený rezonátor tvořený dvěma sférickými zrcadly	36
2.13	Diagram stability	37
2.14	Spektrální křivka	39
2.15	Čárové spektrum elektromagnetického záření	40
2.16	Spektrum kvazimonochromatického elektromagnetického záření	40
3.1	Energetické hladiny kvantové soustavy	48
3.2	Populace energetických hladin v souboru kvantových soustav	52
3.3	Kvantové přechody	53
4.1	Zářivé kvantové přechody	60
6.1	Energetické hladiny luminoforu	84

7.1	Laser - generátor	87
7.2	Průchod záření planparalelní vrstvou aktivního prostředí	88
7.3	Zesilující prostředí v rezonátoru	91
7.4	Frekvenční spektrum	98
9.1	Diagram energetických hladin dvouvalentních iontů	111
9.2	Diagram energetických hladin třímocných iontů	112
9.3	Součásti pevnolátkového laseru	115
9.4	Budící dutiny	117
9.5	Energetické hladiny iontu chromu Cr^{3+} v rubínu	120
9.6	Spektra iontu chromu v rubínu	121
9.7	Časový rozvoj impulsu rubínového laseru	122
9.8	Spektrum energetických hladin iontu Nd ve skle	124
9.9	Spektrum energetických hladin neodymu v krystalu YAG	125
9.10	Spektra iontu neodymu v krystalu YAG	126
9.11	Spektrum energetických hladin neodymu v matici YLF	129
9.12	Spektrum energetických hladin iontu Cr v alexandritu	132
9.13	Spektrum energetických hladin iontů Cr , Tm a Ho v matici YAG	133
9.14	Spektra CTH:YAG krystalu	134
9.15	Spektrum energetických hladin iontu erbia v krystalu YAG	135
10.1	Pásmo vlnových délek záření generovaného barvivovými lasery	138
10.2	Strukturální vzorec Rhodaminu 6G	138
10.3	Absorpční a emisní spektrum Rhodaminu 6G	139
10.4	Podélné a příčné koherentní buzení barvivového laseru	141
11.1	Budící procesy v helium-neonovém laseru	146
11.2	Helium-neonový laser	148
11.3	He-Cd laser	152
11.4	Spektrum energetických hladin molekul	153

11.5	Závislost potenciální energie soustavy atomů AB (resp. AB^*)	155
11.6	Molekula CO_2 a její kmitavé módy	158
11.7	Vibračně-rotační hladiny energie molekuly CO_2	159
11.8	Vibrační energetické hladiny molekul CO_2 a N_2	160
11.9	Konstrukce výbojové trubice CO_2 laseru	161
11.10	Příčně buzený plynový laser	164
11.11	Příčně buzený plynový laser předionizovaný přidavným výbojem	165
11.12	Impulsní fluorovodíkový laser ionizovaný fotodisociací	167
11.13	Schema uspořádání hydrogenfluorid chemického laseru	168
11.14	Principiální schéma plynově dynamického laseru	169
11.15	Charakteristické veličiny plynově dynamického laseru	170
11.16	Vibračně-rotační energetické hladiny víceatomové molekuly	171
11.17	Schéma opticky buzeného submilimetrového laseru	172
13.1	Schema energetických hladin polovodičového materiálu	179
13.2	Schematické uspořádání polovodičového laseru	182
13.3	Polovodičové lasery buzené elektronovým svazkem	184
13.4	Injekční polovodičový laser	186
14.1	Fotografie impulsního Nd :YAG laseru OFTALAS	190
14.2	Příklady laserového svařování	191
14.3	Laserem svažené pouzdro kardiostimulátoru	192
14.4	Dekorace poháru zářením CO_2 laseru	193
14.5	Schéma lidarů s koaxiálním vysílačem a přijímačem	200
14.6	Schéma laserového systému pro termojadernou syntézu	201
14.7	Princip laserové tiskárny	203
15.1	Závislost absorpce sítnice a cévnatky na vlnové délce dopadajícího záření	207
15.2	Závislost odrazivosti (reflektance) lidské kůže na vlnové délce dopadajícího záření	208

15.3 Výstražná tabulka pro označení prostorů, ve kterých se používají lasery II. a III.a třídy	215
15.4 Výstražná tabulka pro označení prostorů, ve kterých se používají lasery III.b) a IV.třídy	215
15.5 Příklady štítků pro lasery II. až IV. třídy	216

Seznam tabulek

2.1 Elektromagnetické záření	38
2.2 Optické záření	39
2.3 Radiometrické veličiny a jednotky a jejich definice	44
2.4 Fotometrické veličiny a jednotky a jejich definice	45
5.1 Tepelné detektory	72
5.2 Receptory lidského oka	80
8.1 Přehled typů laserů	105
9.1 Parametry rubínového, <i>Nd:YAG</i> a <i>Nd:sklo</i> laserového aktivního materiálu	121
9.2 Vybrané kvantové přechody v krystalu <i>Nd:YAG</i> za pokojové teploty	128
9.3 Vlastnosti krystalu <i>Nd:YLF</i>	130
9.4 Vlastnosti krystalu alexandritu	131
11.1 Plynové lasery	144
11.2 Vlnové délky záření iontových laserů	150
11.3 Excimerové lasery	156
15.1 Nejvyšší přípustné hodnoty pro lasery I.třídy	210
15.2 Limitní hodnoty pro lasery II.třídy	210
15.3 Limitní hodnoty pro lasery III. b) třídy	211
15.4 Hodnoty korekčních faktorů k_1 a k_2	212
15.5 Příklady nejvyšších přípustných hodnot záření	214

Rejstřík

absorpce, 61
akceptor, 185
aktinidy, 117
aktivátor, 112
alexandrit, 132
alumináty, 113
anihilace, 61

bezpečnost při práci s laserem, 215
bolometr, 76
    imerzní, 76
    kovový, 76
    polovodičový, 76
    supravodivý, 76
buzení, 57, 87, 92, 104, 191
    fotodisociační, 152
    nekoherentní, 145
    příčné, 165

čidlo ionizační, 165
činitel jakosti, 34
číslo
    Fresnelovo, 35
    Loschmidtovo, 50
    vlnové, 16
článek sluneční, 80
dekorace skla, 199
délka
    impulsu, 22
    vlnová, 17
detektivita, 72
detektor
    fotoelektrický, 77
    fotochemický, 81
    nepřímý, 71
    neselektivní, 73, 74
    pyroelektrický, 77
    selektivní, 73, 79, 81
    tepelný, 74
diagram stability, 36
dielektrikum, 182
díra, 182
disociace
    svazkem elektronů, 168
    termální, 168
doba
    relaxační, 33, 58
    života
        fotonu v rezonátoru, 33
        kvantové soustavy na hladině, 56
        na hladině, 56
doladování, 201
donor, 184
dopování, 200
dysprosium, 115

elektronika kvantová, 11
emise, 62
    spontánní, 62
    zesílená, 152, 156, 157
    stimulovaná, 62
emulze fotografická, 81
energie
    excitační, 170
    explozní, 120
    zářivá, 42

REJSTŘÍK

Er:YAG, 138
erbio, 116
excimer, 157
exciplex, 157
expanze plynu, 147

finesa, 32
fluorescence, 87
fluorid, 113
forofluorescence, 87
fosfáty, 113
fotočlánek, 80
fotodioda
    polovodičová, 79
    vakuová, 79
fotodisociace, 147, 167, 168
fotokatoda, 79
foton, 61
fotoodpor, 78
fotovodivost, 78
frekvence
    kruhová, 16
    rezonanční, 30

gadolinium, 116
generátor záření, 91
granáty, 112

halogenidy, 152
    vzácných plynů, 158
hladina
    energetická, 49
    rotační, 173
    metastabilní, 148, 151
    vibračně-rotační, 164
hlavice laseru, 118
holmium, 116
hustota
    energie
        saturační, 100
        záření, 66
    spektrální, 38
    výkonu plošná, 22

impuls optického záření, 104
intenzita
    spektrální, 43
    záření, 22, 43
interference, 25, 41
inverze populace, 54, 57, 187

jev fotodielektrický, 77

kalení laserové, 200
kalorimetr, 75
keramika, 114
konstanta
    Boltzmannova, 51
    Planckova, 57, 61
    rotační kvantová, 161
kov, 182
krystalofosfor, 88
křivka spektrální, 39

laser
    alexandritový, 134
    argonový, 153
    CO₂, 159
    elektroionizační, 166
    erbiový, 138
    excimerový, 157
    fotodisociační, 166
    gazodynamický, 170
    helium-kadmiový, 153
    helium-neonový, 148
    holmiový, 135
    chemický, 167
    jednofrekvenční, 102
    kapalinový, 141
    molekulární, 155
    Nd:YAG, 129
    Nd:YLF, 131

- neodymový, 127
- oftalmologický, 195
- plazmatický, 179
- plynově dynamický, 179, 170
- plynový, 147
  - opticky buzený, 172
- polovodičový, 181
- přeladitelný, 143
- rentgenový, 179
- s molekulami vody, 174
- s podélným buzením, 163
- vlnododový, 163
- lidar, 205
- litografie laserová, 203
- luminiscence rezonanční, 87
- luminofofor, 87, 112
- maser, 12
- matrice, 112
- medicína laserová, 194
- mode-locking, 103
- napětí termoelektrické, 75
- neodym, 116
- oko, 81
- oxidy, 112
  - vzácných plynů, 158
- oxysulfidy, 113
- pás
  - Lymanův, 156
  - valenční, 181
  - vodivostní, 182
  - Wernerův, 156
  - zakázaný, 182
- pásmo
  - frekvenční, 72
- perioda, 16
- permeabilita vakua, 21
- permitivita vakua, 21
- plazma, 179
- plyny vzácné, 158
- polarizace vlny, 19
- pole koherentní, 41
- polovodič, 182
  - čistý, 184
- populace energetické hladiny, 51
- poškození
  - sítnice, 215
  - tkáně, 211
- práh laserové činnosti, 96
- praseodym, 116
- pravděpodobnost kvantového přechodu, 56
- proužkyinterferenční, 26
- průřez účinný, 93
- prvek s nábojovou vazbou, 80
- přechod
  - kvantový, 55
  - kaskádní, 164
  - zářivý, 55
- přenos excitace, 148, 152
- reakce
  - harpunová, 159
  - chemická, 147
  - Penningova, 154
  - řetězová, 168
- receptor, 81
- relaxace, 57
- rezonátor, 191
  - konfokální, 37
  - otevřený, 34
  - sférický, 37
  - stabilní, 36
- rovnováha termodynamická, 51, 64
- rozdělení Boltzmannovo, 51, 53
- rozptyl
  - Mieův, 205
  - Rayleighův, 205
- rozšíření

- homogenní, 63
- nehomogenní, 63
- rýhování laserové, 202
- rychlost
  - buzení, 57
  - grupová, 25
  - světla, 15
- řezání laserové, 198
- samarium, 115
- separace izotopů laserová, 210
- signál náhodný, 102
- silikáty, 113
- sklo, 113
- součinitel
  - Einsteinův, 67
  - zesílení, 93
- soustava kvantová, 49, 91
- spektroskopie
  - laserová, 208
  - lineární, 210
  - nelineární, 210
- spektrum
  - absorpční, 63
  - emisní, 63
  - energetických hladin, 155
  - spojité, 38
- spínání Q, 104
- svažování laserem, 197
- světlo studené, 87
- synchronizace módů, 103, 104
- syntéza termojaderná, 205
- šířka
  - čáry, 63
  - spektra, 39
- šum, 41
  - zesilovače, 69
- technologie laserová, 195
- těleso černé, 86
- teorie koherence, 41
- teplota záporná, 55
- termistor, 76
- termočlánek, 75
  - kovový, 75
  - polovodičový, 75
- thulium, 115, 116
- tiskárna laserová, 207
- trubice výbojová, 163
- tungstáty, 113
- účinnost
  - konverzní, 73
  - kvantová, 73
- úhel Brewsterův, 150
- vedení Blumleinovo, 156
- vlna
  - kulová, 18
  - rovinná, 15
- vlnočet, 17
- vlnoplocha, 17
- vodivost vlastní, 182
- vrtání laserové, 197
- výboj
  - doutnavý, 165
  - elektrický, 147
  - nesamostatný, 166
- výkon
  - optického záření, 42
  - prahový, 72
- vzorec Stirlingův, 52
- ytterbium, 116
- zákon
  - Planckův, 66
  - Stefanův-Boltzmannův, 67
  - Wienův posunovací, 66
- záření

- elektromagnetické, 15
- infračervené, 155
- kvazimonochromatické, 40
- monochromatické, 40
- nekoherentní, 41
- submilimetrové, 173
- ultrafialové, 155
- viditelné, 155
- zázněj, 25
- zdroj
  - luminiscenční, 85
  - nekoherentní, 42, 85
  - tepelný, 85
- zeminy vzácné
  - dvojmocné, 115
  - třímocné, 116
- zesilovač
  - kvantový, 92
  - laserový, 91
- zhášení luminiscence, 88
- značkování laserové, 199
- zrcadlo výstupní, 34
- ztráty
  - rezonátoru
    - činné, 34, 94
    - difrakční, 34
- žihání laserové, 202